שבילי פנחס

"וירא את העגלות אשר שלח יוסף"

יוסף הראה ליעקב שהשיג את סוד גלגל החיים
איך להגיע לפסגת הגלגל בלי להתגלגל למטה

בפרשתנו פרשת ויגש (בראשית מה-כה): "**ויעלו ממצרים ויבואו ארץ כנען אל יעקב אביהם, ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים, ויפג לבו כי לא האמין להם, וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דיבר אליהם, וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב אביהם**".

נמצינו למדים מזה, כי מתחילה לא האמין יעקב שיוסף חי וכי הוא מושל במצרים, עד שהגידו לו את כל דברי יוסף, וגם ראה את העגלות ששלח לו יוסף, אז האמין להם ותחי רוחו. וצריך ביאור מה היו הדברים שדיבר יוסף אל אחיו למסור ליעקב, ומה היה כל כך מיוחד בעגלות הללו ששלח יוסף ליעקב, שגרם לו להאמין שיוסף חי וכי הוא מושל במצרים, עד כדי כך: "**ותחי רוח יעקב אביהם**".

אך הביאור על כך למדנו מהפרשן הגדול רבם של כל ישראל רש"י ז"ל [ומקור הדבר במדרש ב"ר צד-ג]: "**את כל דברי יוסף, סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה, זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף, ולא נאמר אשר שלח פרעה**".

וכתבו הריב"א והמ"חזקוני" לפרש סיום לשון רש"י: "**זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף, ולא נאמר אשר שלח פרעה**", כי כשהגיעו יעקב ובני ביתו למצרים כתוב (שם מו-ה): "**וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם בעגלות אשר שלח פרעה לשאת אותו**", הרי מבואר כי פרעה שלח את העגלות ליעקב, מדוע אם כן כתוב כאן: "**וירא את העגלות אשר שלח יוסף**", ולא "**אשר שלח פרעה**", מזה למדו חכמינו ז"ל שהכתוב בא לרמז שיוסף שלח לו סימן מפרשת עגלה ערופה.

דברים נפלאים של ה"שם משמואל" בענין גלגל החיים העולה ויורד

במאמר זה ברצוננו להשתעשע ברעיון נשגב בענין העגלות ששלח יוסף ליעקב, שגרם לו להאמין שהוא חי ומושל במצרים, כפי שלמדנו מאור תורתו של ה"שם משמואל" (פרשתנו שנת תרפ"א ד"ה ויגידו לו), שיש בזה חיזוק נפלא לכל אחד מישראל בכל מצב שהוא נמצא בו, הן בשעה שהוא עולה מעלה מעלה בגלגלי ההצלחה, והן בשעה שהוא יורד ח"ו מטה מטה, והנה הדברים בלשון קדשו:

"**וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב אביהם. ונראה דבכל ענין העגלות רמז יש בדבר, כי אופני העגלה הסובבים, שעל שם זה נקרא עגלה על שם האופנים הסובבים בעיגול, מורים שזה שלמעלה בתכלית כרגע יורד למטה, וזה שבתכלית הירידה למטה משם מתחיל לעלות למעלה.**

והוא רמז לאדם שאפילו במצבו שבתכלית הירידה אל יתייאש, אדרבה יתן אל לבו, אולי זוהי העת האחרונה של הירידה, ומעתה תתחיל העליה, וכן כשהוא בתכלית העליה יתן אל לבו, אולי הגיע לתכלית העליה, ומעתה יתחיל לרדת כי גלגל הוא שחוזר. וזהו הרמז ששלח יוסף ליעקב עגלות, שבל יצטער הרבה על ירידתו למצרים, שזו הירידה עליה תהיה לו, וזה לשאת אותו שהוא לשון עליה, ולא הזכיר לשון ירידה כלל.

וזה עצמו הוא שנזכר יעקב, שמאחר שיוסף שלח לו רמז כזה, בודאי לקח גם בחינה זו לעצמו, ואפילו כשהוא מושל בארץ מצרים ובתכלית העליה, לא סר מנגד עיניו לחשוב, אולי זהו הרגע האחרון של העליה ומעתה תתחיל הירידה, ועל כן לא גבה לבבו והוא שפל ברך כמו בירידה, ועל כן אין עוד רבותא יותר, שעמד בצדקתו עם כל גדולתו, מאם לא היה מושל. ובאמת כך היתה מדתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שנעשה מלך, שמדה זו הועילה לו בכל עתותי חייו, הן כשהיה בצרה ובתכליתה והן בגדלותו בתכלית, ועל כן כשהכיר יעקב מענין העגלות כוונת יוסף, אז ותחי רוח יעקב אביהם".

ונראה כי המקור לדברי ה"שם משמואל" בענין גלגל החיים המסתובב מעלה ומטה, הוא מדבריו הקדושים של ה"תולדות יעקב יוסף" (פרשת דברים ד"ה מול סוף) שמפרש בדרך עבודה לשון המשנה בספר יצירה (פ"א מ"ה): "**נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן**", וזה לשון קדשו:

"**והענין דכתבתי ביאור פסוק** (דברים כח-יג) **והיית רק למעלה** [ולא תהיה למטה], **למה לי** [תיבת] **רק** [והיה מספיק לומר 'והיית למעלה']. **ונראה לי כי גלגל חוזר בעולם, וכשהוא למעלה אז הוצרך לירד למטה כפי סדר הגלגל, וזהו שכתוב והיית רק למעלה, ולא למעלה ממש, ואז אין צריך לירד וקל להבין.**

וזהו שאמר נעוץ סופן בתחילתן, כי כשהוא בסוף דהיינו למטה, אז אין חשש שירד למטה יותר כי אין לו מקום לירד יותר, רק מוכרח לעלות כפי סדר הגלגל, אם כן אתי שפיר נעוץ סופן בתחילתן והבן. אם כן יש לאדם להתחזק ולעמוד על עמדו בעבודת ה', גם כשרואה שהוא בתכלית הירידה, מכל מקום כשיתן לב כי נעוץ סופן בתחילתן אם כן לעולם לא ימוט".

ביאור הרעיון של גלגל החיים בדרך עבודה

לפני שנמשיך להשתעשע ברעיון נשגב זה של גלגל החיים, שיש לו משמעות גדולה בחיי כל אדם, מוטלת עלינו החובה ליישב תחילה הפליאה העצומה על רעיון זה, שהרי אנו מאמינים בני מאמינים שהקב"ה קובע לכל נברא את מזונותיו, לפי מה שמשער בחכמתו מהו החלק המגיע לטובתו, כמו שכתוב (תהלים קמה-טז): "**פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון**". וכתוב עוד (תהלים קלו-כה): "**נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו**". וזהו ששנינו בגמרא (ביצה טז.): "**כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים**".

הנה כי כן איך יעלה על הדעת שמעגל החיים של כל אדם מסתובב לו כגלגלי עגלות, כך שבכל פעם שהוא נמצא בתחתית הגלגל, הוא מוכרח להסתובב כלפי מעלה משום שאין לו יותר מקום לרדת, וכן כשהוא נמצא ברום מעלות הגלגל, הוא מוכרח להסתובב כלפי מטה משום שאין לו

יותר מקום לעלות, הלא על כך מתעוררת השאלה ששאל אברהם אבינו את הקב"ה (בראשית יח-כה): **"השופט כל הארץ לא יעשה משפט"**.

ונראה לברר מקחם של צדיקים דברי ה"תולדות יעקב יוסף" וה"שם משמואל", כי אמנם כן ברור כשמש שכל השפע שאדם מקבל הוא בהשגחת הבורא יתברך שמו, אך עם כל זה קבע הקב"ה לטובתו של אדם שמעגל החיים יסתובב כגלגל מעלה ומטה, כדי למנוע מן האדם המצליח שהגיע לרום המעלות מליפול ברשת היצר, המכניס באדם מחשבת פיגול של **"כוחי ועוצם ידי"**, שמביאה את האדם לשכחת ה' כמו שכתוב (דברים ח-יא):

"השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך, פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה, ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים, ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל".

לכן קבע הקב"ה כלל גדול בהצלחת האדם, כי כאשר הוא חש שהגיע בהצלחתו לרום המעלות של גלגל החיים, עד כדי כך שיש סכנה במה שמגדיר הכתוב: **"ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"**, ידע נאמנה כי כמו שהגלגל בהגיעו לרום המעלה הוא מסתובב ומתגלגל כלפי מטה, כך גם הוא בהגיעו לבחינה זו יתגלגל כלפי מטה, כדי שיחזור להתקשר עם הקב"ה ולזכור שהוא הנותן לו כח לעשות חיל.

"עד אנה תסתיר את פניך ממני"

בדרך זו נסע ונעלה לבאר גם כן הענין, כי כאשר גלגל החיים של אדם מתדרדר כלפי מטה עד לירידה התחתונה, הוא מוכרח להסתובב כלפי מעלה לשנות את חייו לטובה, על פי מה שאמר דוד המלך נעים זמירות ישראל (תהלים יג-ב): **"עד אנה תסתיר את פניך ממני, עד אנה אשית עצות בנפשי"**. ופירש הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע הכוונה בזה, כי בכך ביקש דוד המלך ללמדנו רעיון נשגב באמונת ה', שכאשר איש ישראל רוצה להשיג ישועת ה', הוא צריך לדעת מקודם שאין בידו שום עצה ותבונה מבלעדי ה'.

וזהו שאמר דוד המלך להקב"ה בדרך שאלה: **"עד אנה תסתיר את פניך ממני"**, כלומר עד מתי תסתיר פניך ממני, ומה אוכל לעשות כדי לבטל את ההסתר פנים. על כך הוא משיב תשובה ברורה: **"עד אנה אשית עצות בנפשי"**, כל זמן שאטעה לחשוב שאני מסוגל לשית עצות בנפשי ימשיך ההסתר פנים, אבל באותו רגע שאדע נאמנה שאין בידי שום עצה ותבונה יתבטל ההסתר פנים עכדה"ק.

שם משמואל: "וירא את העגלות אשר שלח יוסף", יוסף הראה ליעקב שהתחזק במצרים בזכות גלגל החיים

כשאדם מגיע לפסגת הגלגל הוא מתחיל לרדת, כדי להצילו ממחשבת פיגול של: "כוחי ועוצם ידי"

כשאדם מגיע לתחתית הגלגל עד שאין לו במי לבטוח כי אם בה' הגלגל מתחיל להסתובב כלפי מעלה

"והיית רק למעלה", עצה נפלאה איך להישאר בפסגת הגלגל, על ידי שתחזיק עצמך בענוה בבחינת "רק"

הנה כי כן מטעם זה כאשר אדם נמצא במצב כל כך ירוד במעגל החיים, עד שברור לו שאין לו שום עצה לבטוח באדם כי אם לבטוח בה', כי אז עולה הגלגל ומסתובב כלפי מעלה בזכות בטחונו בה'. נמצא לפי זה כי עליית גלגל החיים או ירידתו, תלויה רק בידי ה' לפי מעשי בני אדם, כי אדם שהגיע לרום הגלגל והוא נמצא בסכנה, לומר בלבבו: **"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"**, כי אז מסתובב הגלגל מיד כלפי מטה, ואם הגיע לתחתית הגלגל והוא מרגיש שאין לו שום עצה מבלעדי ה', כי אז מסתובב הגלגל מיד כלפי מעלה.

והנה מזה נשכיל להבין יסוד גדול בהצלחת האדם, כי אפילו אדם שהגיע לרום מעלות הגלגל, אך עם כל זאת הוא מתחזק בכל כוחו שלא ליפול ברשת היצר של: **"כוחי ועוצם ידי"**, אלא הוא זוכר בכל עת שמצד עצמו אינו ראוי לכך, אלא הקב"ה הוא זה שנותן לו כח לעשות חיל ברוב רחמיו וחסדיו, כי אז אפילו כשהוא נמצא ברום המעלות אין הגלגל צריך להסתובב כלפי מטה, אלא יכול להישאר על עמדו ברום הצלחתו. וכן להיפך ח"ו, אדם שנמצא בתחתית הגלגל עד שאין לו שום תקוה לבטוח באדם, אך עם כל זאת הוא נופל בתהום היאוש, ואינו פונה בתפלה אל הקב"ה שיקים אותו משפלותו, כי אז גלגל החיים לא יסתובב כלפי מעלה אלא ישאר על עמדו למטה.

כשאדם מגיע למעלה יחשוב שהוא ראוי להיות למטה

ויש להוסיף תבלין לבאר ביתר שאת עצה נפלאה זו, כאשר הקב"ה נותן גדולה לאדם שיגיע למעלה במעגל החיים, איך להישאר למעלה ולא להתגלגל כלפי מטה, על פי מה שכתב הגה"ק רבי צדוק הכהן ב"צדקת הצדיק" (אות קמד): **"במקום שהוא המחשבה של אדם שם הוא כל האדם, כי עיקר האדם אינו הגוף רק הנפש, והנפש אינה דבר רק כח המחשב ומהרהר והרוצה שבאדם, ומקום שמחשבתו אדוקה כך הוא כל צורת האדם באותו עת"**.

ומקור הדבר מתורתו של הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, כמו שהביא תלמידו הנאמן ב"תולדות יעקב יוסף" (פרשת חיי שרה אות ג): **"אם עושה המצוה בהאמנה שלימה שעל ידי עשיות מצוה זו יזכה לדבק בו יתברך, וכמו שכתוב ובו תדבק שהוא תכלית כל התורה ומצוות... אם כן כשמקשר ומדבק מחשבתו בו יתברך, כל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו גרורים אחר המחשבה, וכמו ששמעתי מפורש מפי מורי במקום שחושב האדם שם הוא כולו"**.

נמצא לפי זה כי אם זכה אדם להגיע לרום המעלות בגלגל החיים, אך במחשבתו הוא יודע כי לפי ערכו היה ראוי להיות בתחתית הגלגל, אלא שהקב"ה עשה עמו חסד לפנים משורת הדין להעלותו במעלה הגלגל, וכל רגע עלול הקב"ה לסובב את הגלגל כלפי מטה, כי אז מחשבתו היא בתחתית הגלגל, ובמקום שמחשבתו של אדם חושבת שם הוא נמצא כולו, והרי זה כאילו הוא נמצא למטה גם בהיותו למעלה, וכאשר הוא נמצא למטה הרי הוא רק יכול לעלות משם בגלגל ההצלחה.

ונראה לפרש לפי זה מה שכתוב: **"והיית רק למעלה ולא תהיה למטה"**. ופירש ה"תולדות" הנ"ל: **"והיית רק למעלה, ולא למעלה ממש, ואז אין צריך לירד"**, ולפי דברינו הכוונה בזה לפי מה שפירש רש"י (פסחים ה. ד"ה אך): **"אכין ורקין מיעוטין"**. הנה כי כן זהו שאמר הכתוב: **"והיית רק למעלה"**, פירוש, גם בהיותך בגלגל החיים למעלה, תחזיק עצמך בענוה ושפלות הרוח בבחינת **"רק"**, שאינך ראוי להיות למעלה כי אם למטה, כי אז מובטח לך, **"ולא תהיה למטה"**, שלא יסתובב הגלגל כלפי מטה, מאחר שבמחשבתך אתה כבר למטה.

יומתק לצרף מה שכתב ב"אגרת הטיול" לרבי חיים אחיו של המהר"ל מפראג (חלק הפשט אות ל) לפרש פסוק זה:

"והיית רק למעלה ולא למטה. הקשו רבותי ז"ל, מהו רק למעלה ומהו ולא למטה, פשיטא

במצות צדקה רמז הקב"ה: "גלגל הוא שחוזר בעולם",
כי בזכות צדקה בלב טוב נשאר אדם בפסגת הגלגל

גמרא: "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים",
בזכות שזכרו כל חייהם שהקב"ה מסובב את גלגל החיים

אות נ' רומזת על נ'פילה, כי היא רומזת על אדם
שרואה רק חצי העיגול של הגלגל העולה כלפי מעלה

אות ס' רומזת על ס'מיכה, כי אדם שרואה את כל הגלגל
בוטח בה' ביודעו שהוא עלול ליפול למטה

כשיהיה למעלה לא יהיה למטה. ותירצו כי העולם הזה הוא גלגל החוזר, ודרך הגלגל שאחר שעלה אל תכלית גבוה, אז מוכרח להשפיל ולירד, ואחר שהוא בתכלית השפלות חוזר ועולה.

וכן העולם הזה הוא עולם הפוך, עליונים נעשו תחתונים ותחתונים נעשו עליונים, וכאילו תאמר שהאנשים הבינונים אפשר שהם מוכנים לעליה, אבל מי שהוא בתכלית העליה אי אפשר שיושאר במעלתו רק מוכרח לירד, והנה בעשותינו רצון בוראנו מבטיח אותנו הכתוב שנהיה רק למעלה, כלומר בתכלית העלייה, ואפילו הכי לא נרד למטה כדרך הגלגל, כי אין ישראל נתונים תחת הגלגל".

ולפי דברינו יש לפרש הכוונה בזה, כי על ידי שאדם מחזיק עצמו בענוה בבחינת **"רק"**, גם כשהוא מגיע למעלה ביודעו שאינו ראוי לכך, והוא מאמין באמונה שלימה כי אם לא ישתמש ברכושו כראוי לתורה ולעבודת ה', יסובב הקב"ה את הגלגל כלפי מטה, על אדם כזה אינם חלים חוקי הטבע של גלגל החיים, שבהגיעו למעלה הוא צריך לרדת למטה, אלא ישאר למעלה כל הזמן מפאת היותו דבוק בה'.

מעתה יאירו עינינו להבין הביאור של ה"שם משמואל", כי מה ששלח יוסף את העגלות ליעקב, רמז לו בכך שגם בהיותו במצרים לא שכח את הסוד של גלגל החיים, כי גם כשהיה בתחתית הגלגל כשנמכר לעבד במצרים לא התייאש, אלא התחזק בבטחונו בה' שיעלה אותו במעגל החיים, וגם כשהגיע לרום מעלות הגלגל כשהיה מלך במצרים, לא זחה דעתו לתלות הגדולה בעצמו, אלא ידע נאמנה שהכל תלוי בידי ה', ובקלות יוכל להתדרדר כלפי מטה, וזהו שכתוב: **"וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב אביהם".**

ויש להוסיף כי רעיון נשגב זה בענין גלגל החיים, למד יוסף מיעקב אביו שמסר לו כל תורתו, כמו שכתוב (בראשית לג-ז): **"וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו".** ופירש רש"י: **"כל מה שלמד משם ועבר מסר לו".** והנה כאשר נתבונן במעגל החיים של יעקב, נראה שהוא הגבר אשר עברו עליו כל המצבים הקיצוניים של הגלגל, כי בברחו מחמת עשו אחיו שביקש להורגו אחרי שלקח ממנו את ברכות יצחק, מבואר ברש"י (בראשית כט-יא) שעשו שלח את אליפז בכורו להרוג את יעקב, אך בגלל שגדל בחיקו של יצחק סירב להורגו, ובעצת יעקב לקח ממנו את כל רכושו כי העני חשוב כמת, וכך התדרדר יעקב מרגע לרגע לתחתית הגלגל בהיותו עני ואביון בעירום ובחוסר כל.

אך עם כל זאת התחזק בבטחונו בה' כמבואר במדרש (ב"ר סח-ב) שאמר יעקב: **"אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה** (בראשית כד-י), **ויקח העבד עשרה גמלים וגו', ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד... חזר ואמר, מה אנא מובד סברי מן בריי** [מה אני מאבד תקוותי מן בוראי], **חס ושלום, לית אנא מובד סברי מן בריי** [אין אני מאבד תקוותי מבוראי], **אלא** (תהלים שם ב) **עזרי מעם ה' וגו', ה' ישמרך מכל רע, מעשו ומלבן".** ובזכות אמונה זו בהיותו בבית הסתובב גלגל החיים שלו כלפי מעלה, כמו שכתוב (שם ל-מג): **"ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וחמורים".**

"גלגל הוא שחוזר בעולם"

בדרך זו במסילה נעלה ללמוד עצה יקרה מפז ומפנינים, איך מסוגל כל אדם שהרים אותו הקב"ה לרום מעלות הגלגל, להישאר למעלה ולא לרדת למטה עם סיבוב הגלגל, בהקדם לבאר מאמר פלא שמצינו במצות צדקה על מקרא שכתוב בפרשת ראה (דברים טו-י):

"נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך, כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, על כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך לאחיך לענייך ולאביונך בארצך". שנינו על כך בגמרא (שבת קנא:): **"כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, תניא רבי אלעזר הקפר אומר, לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו, שאם הוא לא בא** [לעניות] **בא בנו, ואם בנו לא בא, בן בנו בא, שנאמר כי בגלל הדבר הזה, תנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם".**

ובהשקפה הראשונה יש לתמוה הפלא ופלא על מאמר זה, שהרי בתורה כתוב מפורש שהקב"ה מבטיח לנותן צדקה: **"נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך"**, הרי לנו הבטחה ברורה שאם יתן צדקה בכל לבבו, יברכו הקב"ה בכל מעשי ידיו, אם כן איך שייך לדרוש: **"כי בגלל הדבר הזה, גלגל הוא שחוזר בעולם"**, שבשכר מצות צדקה יזכה, שאם הוא או בנו או בן בנו יהיו עניים יקבלו גם הם צדקה.

ונראה ליישב דברי חכמים וחידותם על פי מה ששנינו במשנה (אבות פ"ג מ"ז): **"רבי אלעזר איש ברתותא אומר, תן לו משלו, שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר** (דברי הימים א כט-יד) **כי ממך הכל ומידך נתנו לך".** ופירש רבינו יונה:

"תן לו משלו. זה מדבר בין לענין גופו של אדם בין לענין ממונו, לומר שלא ימנע אדם את עצמו ולא את ממונו מחפצי שמים. וזהו שאמר שאתה ושלך שלו, שאינך נותן משלך לא מגופך ולא מממונך, אלא משל מקום ברוך הוא שהכל שלו, כי ממון האדם פיקדון הוא בידו משל הקב"ה.

אלא שיש לו יתרון בו על שאר הפיקדונות, שיכול לקחת ממנו כדי צרכיו, והשאר יתנהו באשר רצון המפקיד מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר צוהו. ויש לו לשמוח הרבה מאשר יכול לחיות מן הפיקדון בכבוד, וכי יעשה רצון בעליו מן הנשאר. משל זה למלך שנתן לעבדו אלף זוז ואמר לו, טול אתה המאה לעצמך, ותן התשע מאות לתשעה בני אדם, והלא שמח הוא".

וכן כתב הטור בתחילת הלכות צדקה (יו"ד סימן רמז): **"ואל יעלה בלבו עצה לומר, איך אחסר ממוני ליתנו לעניים, כי יש לו לדעת שאין הממון שלו, אלא פיקדון לעשות בו רצון המפקיד, וזה רצונו שיחלק לעניים ממנו, וזהו החלק הטובה שיהיה לו ממנו כדכתיב** (ישעיה נח-ח) **והלך לפניך צדקך".**

על פי האמור מפרש ה"אור החיים" הקדוש מקרא שכתוב (שמות כב-כד): **"אם כסף תלוה את עמי את העני עמך - פירוש, אם ראית שהיה לך כסף יותר על מה שאתה צריך לעצמך, שאתה מלוה לעמי, תדע לך שאין זה חלק המגיעך, אלא חלק אחרים שהוא העני עמך, ובזה רמז כי צריך לפתוח לו משלו".**

לפי זה מצינו עצה נפלאה לאדם שהגיע בהצלחתו לרום גלגל החיים שלא יצטרך

להתגלגל כלפי מטה, כי אם הוא מאמין באמונה שלימה שהכסף שנמצא אצלו מעבר למה שצריך למחייתו אינו שלו, אלא פיקדון שנתן לו הקב"ה להיות גבאי צדקה לשמור על כספי העניים, נמצא כי אפילו כשהוא מגיע לפסגת הגלגל, הוא יודע שלאמיתו של דבר לא הגיע לשם, כי הכספים שבידו אינם שלו כי אם של עניים, ועל ידי זה מסייע לו הקב"ה שימשיך לעלות מעלה מעלה, שהרי ככל שיהיה לו יותר ידע נאמנה שחלק גדול מהכספים אינם שלו, כי אם כספי פיקדון של העניים שהפקיד הקב"ה אצלו.

והנה המבחן האמיתי לדעת אם אדם אוחז במדרגה זו הוא על ידי מצות צדקה, כי אם הוא נותן צדקה בכל לבבו, ואינו מיצר שהוא צריך לתת לעניים מכסף שעמל להרוויחו, הרי זה סימן שהוא יודע שהכספים שהרוויח אינם אלא פיקדון אצלו, ואז הרי אפילו אם הוא נמצא בפסגת הגלגל הרי הוא למעשה רחוק משם, שהרי רכושו השייך לו הוא מעט מאד. אך לעומת זה אדם שנותן צדקה ברוע לב, כי הוא מחזיק בטעות שהוא נותן להם משלו, הרי אז כשגלגל ההצלחה מגיע למעלה, הרי הוא מוכרח להתגלגל כלפי מטה, כדי להצילו ממחשבת פיגול: **"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"**.

מעתה יאירו עינינו להבין כמה עמקו דברי חכמים שפירשו את הפסוק: **"נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך"** – **"גלגל הוא שחוזר בעולם"**. כלומר הפסוק מרמז לנו מדוע כדאי לתת צדקה בטוב לבב, כי גלגל החיים הוא גלגל שחוזר בעולם מעלה ומטה, ואם אדם מגיע לרום הגלגל הוא מוכרח להסתובב כלפי מטה, והעצה על כך היא שאפילו אם הוא מגיע לרום הגלגל, ידע נאמנה כי רוב הכספים אינם שייכים לו כי אם לעניים ולומדי תורה, ועל ידי זה הוא עדיין רחוק מפסגת הגלגל ולא יצטרך לרדת למטה.

נמצא לפי זה כי מה שדרש רבי אלעזר הקפר: **"לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו, שאם הוא לא בא** [לעניות] **בא בנו, ואם בנו לא בא, בן בנו בא, שנאמר כי בגלל הדבר הזה, תנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם"**. הכוונה בזה שיבקש רחמים שלא יטעה לחשוב שהוא נמצא ברום הגלגל כי הכספים שהרוויח הם שלו, שהרי אז הוא מוכרח לרדת בירידת הגלגל, או הוא או בנו או בן בנו, אלא ידע נאמנה שרוב הכספים הם של העניים, ואם כן אין הוא נמצא ברום הגלגל, ואז באמת לא יצטרך לרדת בירידת הגלגל.

"עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים"

רחש לבי דבר טוב כי על פי האמור יפתח לנו שער לבאר מה ששנינו בגמרא (תענית לא.): **"עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר** (ישעיה כה-ט) **ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו, זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו"**.

על פי האמור מפרש ב"אוהב ישראל" (ט"ו באב) בדרך רמז מאמר הגמרא (תענית כו:): **"לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב"** - **א"ב** נוטריקון **א'לף ב'ית** שהן כ"ב אותיות האל"ף בי"ת, ולפי זה **ט"ו בא"ב** הוא רמז על האות הט"ו באל"ף בי"ת שהיא אות **ס'** העגולה, הרומזת על המחול שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים, וזהו שרמזו חכמינו ז"ל באומרם: **"לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב"**, כיום שעתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים בצורת אות **ס'** עכדה"ק.

אלא שעדיין צריך ביאור לפענח החידה הסתומה, מהו ענין המחול שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים בצורת אות **ס'**, ומהו הענין שהוא יושב ביניהם וכל אחד ואחד מראה עליו באצבעו. ונראה לבאר הענין בזה בהקדם לבאר מה ששנינו בגמרא (ברכות ד:):

"אמר רבי יוחנן, מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי, [באשרי יושבי ביתך, כל פסוק מתחיל באות אחת מן הא"ב, ויש במזמור זה כל האותיות מלבד אות נ'], **מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל דכתיב** (עמוס ה-ב) **נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. במערבא מתרצי לה הכי, נפלה, ולא תוסיף לנפול עוד, קום בתולת ישראל. אמר רב נחמן בר יצחק, אפילו הכי חזר דוד וסמכן ברוח הקודש, שנאמר** (תהלים קמה-יד) **סומך ה' לכל הנופלים"**.

מבואר מזה כי האות **נ'** רומזת על **נ'פילה** של ישראל בגלות, ואילו האות **ס'** רומזת על **ס'מיכת** הנפילה כאשר הקב"ה מביא ישועה והצלה לישראל. וכתב ה"בני יששכר" (כסלו-טבת מאמר ד אות ב) לבאר בזה תיבת **נ"ס**, כי מתחילה כשיש עת צרה ליעקב הרי זו בבחינת אות **נ'** - **נ'פילה**, אך כאשר הקב"ה עוזר לישראל ומוציאם מהצרה על ידי שסומך ה' לכל הנופלים באות **ס'**, נעשה מזה צירוף **נ"ס** שהוא שילוב של האות **נ'** עם האות **ס'**.

אות נ' היא רק חצי גלגל לעומת אות ס' שהיא עיגול שלם

ונראה לבאר הענין שהאות **נ'** רומזת על **נ'פילה**, ואילו האות **ס'** רומזת על סמיכת הנפילה בבחינת: **"סומך ה' לכל הנופלים"**, כי מסתבר לומר שגלגל החיים מסתובב מימין לשמאל, על דרך ששנינו בגמרא (יומא טו:): **"כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין"**. זאת ועוד כי לפי זה מסודר היטב, שהעליה בגלגל החיים היא בצד ימין שהוא מדת החסד, ואילו הירידה בגלגל החיים היא בצד שמאל שהוא מדת הדין.

נמצא לפי זה כי האות **נ'** שהיא בצורת חצי עיגול מצד ימין בלי החצי השני מצד שמאל, רומזת על אדם הבוטח בעצמו ורואה רק את חצי העיגול מצד ימין הגלגל שהוא עולה בו, ואינו רואה את חצי העיגול מצד שמאל, שהוא עלול לרדת שם כלפי מטה, ודבר זה שאינו שם לב שהוא עלול ליפול הוא הגורם לבחינת **נ'פילה**.

והתיקון על כך היא האות **ס'** שהיא עיגול שלם, הרומזת על אדם שרואה את כל הגלגל הן מצד ימין והן מצד שמאל, ביודעו שכל הסיבוב של גלגל החיים תלוי רק בידי ה', ולכן אפילו כשהוא מצליח לעלות לפסגת הגלגל הוא זוכר היטב, כי כמו שהעלה אותו הקב"ה עתה בצד ימין, כך אם לא יהיה ראוי הוא עלול להורידו אותו מצד שמאל, ובזכות זה הוא נשאר במרומי הגלגל בבחינת: **"סומך ה' לכל הנופלים"**.

הנה כי כן זהו ביאור תיבת **נ"ס** המורכבת מן האות **נ'** ומן האות **ס'**, כי שורש הצרה הוא מחמת ששכחו לבטוח בה', ותלו גדולתם בעצמם בבחינת האות **נ'** שעולה רק כלפי מעלה, אמנם על ידי שבאה עליהם הצרה השכילו להבין שצריך להתפלל לה', ועל ידי זה נתקיים בהם מקרא שכתוב: **"סומך ה' לכל הנופלים"** – באות **ס'** שהיא עגולה, ללמדנו שצריך לזכור תמיד כי כמו שעולים מצד ימין, כך בקלות אפשר ח"ו לרדת למטה בצד שמאל, והעצה על כך היא לקיים מה שכתוב: **"וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל"**.

מעתה הנה מה טוב ומה נעים לבאר הענין, שעתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים בצורת אות **ס'** והוא יושב ביניהם, שעתיד הקב"ה לשמוח עם הצדיקים שכמו יוסף הצדיק זכרו תמיד את הלקח של גלגל החיים, שהקב"ה יושב כביכול בתוך הגלגל לסובב אותו, ועל ידי זה כשהיו בתחתית הגלגל לא נפלו ברשת היאוש, ביודעם שעוד מעט יסובב הקב"ה את הגלגל כלפי מעלה, וגם כשעלו לפסגת הגלגל לא נפלו ברשת הגאוה, ביודעם שהם עלולים כל רגע להתדרדר כלפי מטה. וזהו הענין שכל אחד ואחד מראה באצבעו: **"ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו, זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו"**, כי בכל מצב בין בהיותם בתחתית הגלגל ובין בהיותם בפסגת הגלגל בטחו רק בישועת ה'.

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי'
- נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לרפואה השלימה של הילדה
אליאנה נעמי בת אילת יוכבד שתחי'

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com